

ІСТОРІЯ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ПЕРЕКЛАДІВ СЛОВАЦЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Рецензія на монографію:

Andričik M. Slovenská poézia v anglických knižných prekladoch. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika, 2021. 415 s.

Історіографія словацького перекладу збагатилася цікавим і вагомим виданням – монографією “Словацька поезія в англійських книжкових перекладах”, яку опублікував професор Кошицького університету імені Павла Йозефа Шафарика – Мар’ян Андрічик, перекладач і перекладознавець, автор книг “До поетики художнього перекладу” (Левоча, 2004), “Переклад під лупою” (Левоча, 2013), “Аспекти пісенного тексту” (Кошиці, 2014). До речі, він походить із родини перекладачів: його батько – Юрай Андрічик – був один із найплідніших перекладачів української літератури словацькою мовою.

Рецензована книга складається із двох великих частин і шеругу дрібних розділів (33 і 9 у відповідних частинах). Перша частина називається “Антології та огляди”, де вміщено інформацію про перекладні збірки з різних літератур, серед яких є і словацька поезія. Перша антологія датується 1832 р., остання – 2010 р. Цікаво спостерегти, що деякі перекладачі, які популяризували словацьку поезію, так само зробили внесок і в популяризацію українського художнього Слова, зокрема Джон Бовринг, Альберт Генрі Вратіслав, Тальві, Персі Пол Селвер, Кларенс Огастус Менінг та ін. Це означає, що на першому етапі літературного засвоєння перекладачі звертали увагу на широкий центральноєвропейський – і навіть ширше – ареал.

Звернімо увагу на самі антології. М. Андрічик фіксує 33 антології. Звісно, вартість їхня різна, враховуючи той факт, що переклади з’явилися раніше, ніж поважне й достовірне лексикографічне забезпечення. Однак те, що антології виходили з характерною періодичністю означає, що поступово, але впевнено, витворювалася традиція для рецепції поезії словаків. Зрозуміло, що часто вона потрапляла у рубрику чеської літератури або навіть “чехословацької” (зрештою, у 1920-ті рр. намагалися запровадити власне “чехословацьку мову”). Водночас, не можна спостерегти, чи окремі політичні події прямо впливали на потребу в таких перекладах.

Друга частина монографії “Книжкові вибірки й збірки одноосібних авторів” описує видання окремих авторів, що відображає входження головних постатей словацької поезії в англійськомовний світ, а сумарно показує, який канон словацької поезії існує у цьому світі. Тут бачимо таких постатей, як Яна Ботто й Янка Краля,

Павла Ораса Гвездослава, Мирослава Валека й Мілана Руфуса, поетів молодших генерацій.

Кожен розділ містить історичну та біографічну інформацію, характеристику видання, а опісля наведено один текст в оригіналі та перекладі, після яких автор ділиться спостереженнями над якістю перекладу. У такий спосіб автор пише не лише зовнішню історію перекладу, але й внутрішню, занурюючись у лінгвостилістику тексту. Загалом, хоча з переліку антологій словацької поезії складається враження про постійне зацікавлення, статистичні відомості щодо поширення цих перекладів на книжкових ринках англофонного світу може розвіяти ілюзії.

Окремо варто відзначити вагомість ілюстрацій у такому виданні. До кожного розділу подано світлини книги, про яку йдеться. Дуже цікаво, як видання змінювали своє естетичні оформлення впродовж двох сторіч, а це вже може бути окремою темою дослідження – книжкове оформлення як спосіб представити національну культуру іншокультурному читачеві.

Монографія вагома своїми джерелознавчими аспектами. Загалом не розкритою залишається тема замовника перекладів, адже не зрозуміло, як зацікавлення науковців і перекладачів сприймали важливі гравці книжкового ринку – видавці, університети, державні установи, громадські організації і т. д. Формування читацьких громад – дуже делікатне питання, на яке впливають найрізноманітніші чинники. Цікаво також, якою мовою перекладали словацьку поезію більше – англійською чи українською, і що на це впливало. Варто нагадати, що на Пряшівщині (тепер – Словаччина) українська громада теж активно перекладала і перекладає словацьких авторів українською.

Андрічик М. теж чимало перекладає. Найвизначнішим його досягненням на ниві перекладацтва є перший словацький переклад архитвору Джона Мілтона “Утрачений рай” (Левоча, 2020), за що його нагороджено премією “Кришталеве крило” 2021 р. Майже одночасно вийшов і перший український переклад пера Олександра Жомніра, але, на жаль, уже посмертно для перекладача. Отож словаки невдовзі дочекаються свого перекладу Мілтонового “Віднайденого раю”, а нам належить ще виховати нового перекладача, який змагатиметься із Мілтоновим талантом.

Віriamo, що рецензована монографія М. Андрічика стимулюватиме подальші дослідження серед словацьких істориків перекладу у цьому напрямі. Насамперед виникає тема перекладів словацької поезії у періодичних виданнях, але не варто забувати і про прозу, і про драматичні тексти, і про авдіовізуальні артефакти. Мимоволі задумуємося про аналогічні видання в українському контексті і одразу згадуємо про фундаментальний п’ятитомник “Українська література в загальнослов’янському і світовому літературному контексті” (Київ, 1987–1994), який уже час оновити або описати найновіший – і дуже плідний – період.

Книга буде цікава не лише словацькому читачеві, а й всім, хто цікавиться історичними питаннями рецепції світової літератури. Бажаємо Авторові сили й наснаги до подальших цікавих перекладознавчих проєктів і книг.

Тарас Шмігер,

Львівський національний університет імені Івана Франка